

Asia: VN/22704/2021

Lausuntopyyntö työryhmän luonnoksesta kansalliseksi ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaksi 2030 (KISS2030)

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotettu kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 tasapainoinen, eli onko kaikki tarvittavat näkökohdat huomioitu?

Ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelman 2030 tausta-asiakirjoissa ja ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelman lähtökohtia kuvaavassa osiossa tulisi nostaa esille, että ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen toimet voivat olla myös ristiriidassa keskenään. Tämä on tärkeä näkökulma, kun suunnitellaan ja toteutetaan ilmastonmuutoksen sopeutumista koskevia toimia esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen ja ekologiin yhteyksiin liittyen niin alueellisella, kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla toimittaessa.

Luvussa 2.1.4 KISS2030 toimenpanon resursointi on todettu, että osa suunnitelman toimeenpanosta on virkatyötä, mutta suunnitelman onnistunut toimeenpano vaatii lisäinvestointeja. Huolimatta ilmastonmuutoksen sopeutumisen tärkeydestä on tärkeä huomioida, että etenkin alueellisella tasolla ilmastonmuutoksen sopeutumisen edellyttämä resursointi on nyt ja pitkälle tulevaisuuteenkin riittämätöntä. Myös lisäinvestointien teko on haasteellista vallitsevan taloustilanteen takia. Resurssien riittävyttä koskevaan näkökulmaan ja rahoitukseen sekä pysyviin resursseihin julkisella sektorilla tulee osana suunnitelmassa esitettyjä tavoitteita ja toimia kiinnittää erityistä huomiota. Lisäksi tulee kehittää rahoituskeinoja, jotka voivat tukea alueellista sopeutumistyötä. Suunnitelmaa on hyvä täydentää näiltä osin.

Yleisesti ottaen suunnitelmaluonnoksen taustaksi tuotetut luonnokset toimialakohtaisesta riski- ja haavoittuvuustarkastelusta sekä alueellisesta haavoittuvuustarkastelusta ovat laadukkaita, ja niitä on mahdollista hyödyntää osana suunnitelman toimeenpanon edistämistä niin valtakunnallisesti kuin alueellisestikin.

2. Tarkemmat huomiot luvusta 'Havaitut muutokset, vaikutuskenaariot ja riskit' (Luku 2.2)

Luvussa 2.2.4 on kuvattu luontoon ja yhteiskuntaan kohdistuvia ilmastonmuutokseen liittyviä riskejä ja haavoittuvuuksia.

Luvun 2.2.4.1 otsakkeessa todetaan, että Suomi on verrattain turvassa ilmastonmuutoksen vakavimmilta seurauksilta. Luvun otsakkeen antama viesti vähättelee ilmastonmuutoksen riskejä ja ilmastonmuutoksen sopeutumiseen tarvittavien toimenpiteiden merkitystä Suomessa. Otsake tulee kuitenkin muotoilla jatkotyössä uudelleen. Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevien toimien osalta erityinen haaste on siinä, että ennakoivien toimenpiteiden tärkeyttä ei mielletä kiireisessä arjessa ja toimenpiteiden suunnittelua ja toteutusta lykätään tulevaisuuteen. Otsakkeen lisäksi myös luvun sisältöä tulee terävöittää tarvittavien toimenpiteiden tärkeyden ja yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten äkillisten seurausten osalta.

On tärkeää, että sopeutumistyö on ennakoivaa ja ennalta ehkäisevää, jota tuetaan reaktiivisella sopeutumistyöllä. Ennakoivan sopeutumisten perustana on vakaa yhteiskunta, hyvin ylläpidetty infrastruktuuri, toimiva hallinto, korkea koulutustaso, sukupuolten tasa-arvo sekä yhteiskunnan palvelujärjestelmä, jotka on tunnistettu suunnitelmassa parantavan Suomen mahdollisuuksia varautua ja sopeutua nopeasti muuttuvaan ilmastoon. Erilaiset konfliktit, ilmastopakolaisuus ja eriarvoisuus tulee nostaa esille osana yhteiskuntaan koskevia riskejä. Myös muiden Suomen kannalta keskeisten valtioiden kykyä sopeutua ilmastomuutokseen tulee arvioida näiden muuttujien pohjalta.

Luvussa 2.2.4.2 on käsitelty seurauksia ekosysteemeille ja luonnon monimuotoisuudelle. Vaikutusten tarkastelussa on syytä nostaa esille myös vaikutukset ekologisen yhteysverkoston toimintamahdollisuuksiin.

Luonnonvaroja koskevaa lukua (2.2.4.3 Seuraukset luonnonvara-aloille) on tarpeellista täydentää metsätalousteemaa koskien siten, että kuvauksessa nostetaan esille talvien leudontuminen ja roudan vähentyminen/puuttuminen. Routimisen vähentyminen tai jopa puuttuminen kokonaan haittaa puuntuotantoa, koska pehmeäpohjaisilla metsäpohjilla puun metsätaloudellinen käyttö vaikeutuu. Raskaat koneet eivät pysty toimimaan taloudellisesti, koska uppoavat suopohjaisilla metsätyypeillä. Lisäksi lumen puun juuria suojaava vaikutus harvennushakkuissa vähenee tai poistuu, mikä lisää puiden vaurioitumisherkkyttä.

Ilmastonmuutoksen seurauksia kulttuuriperinnölle ja kulttuuriympäristöille on luvussa 2.2.4 kuvattu suppeasti ja teema on nostettu lyhyesti esiin vain yhdessä kappaleessa luvussa 2.2.4.5. Seuraukset muille toimialoille. Kappaleessa on kuvattu sään ääri-ilmiöt, lisääntyvät tulvat ja merenpinnan nousu uhkana kulttuuriperinnölle ja kulttuuriympäristöille. Tekstiä on syytä täydentää koskien mm. säätilan muutoksen aiheuttamia vaikutuksia kulttuuriperinnön arvojen säilymiselle. Lisääntynyt kosteus

rakenteissa ja maaperässä aiheuttaa lahovaurioita ja muutoksia rakenteisiin kantavuuden näkökulmasta. Myös ilmastonmuutokseen hillintään liittyvät tekniset ratkaisut saattavat olla uhkana kulttuuriperinnön säilymiselle: Tuulivoimaloiden ja aurinkoenergian tuotannon alueet, rakennuksiin asennettavat aurinkoenergiapaneelit ja ilmalämpöpumput.

Luvussa 2.2.4.4 on käsitelty seurauksia infrastruktuuriin ja rakennettuun ympäristöön. Liikenne- ja viestintäinfrastruktuuria todetaan olevan altis sääolosuhteille. Tekstiä olisi hyvä täydentää maininnalla, joka koskee talvien lämpenemisen ja talvien vesisateiden lisääntymisen aiheuttamia vaikutuksia tieinfraan. Soratiepintaisille teille aiheutuu talvista kelirikkoa, mikä haittaa merkittävästi varsinkin raskaan liikenteen kuljetuksia. Myös talviset tulvat voivat aiheuttaa eroosion kautta teiden vaurioitumista ja lisäkustannuksia teiden hoidossa ja kunnossapidossa.

Sopeutumis suunnitelmassa ilmastonmuutoksen hyötyjä on käsitelty hyvin lyhyesti (luku 2.2.4.8 Ilmastonmuutoksen mahdollisuudet ja hyödyt). Mahdollisten hyötyjen arvioinnissa tulee huomioida, että hyötyjen toteutuminen voi edellyttää muutosta nykyisistä toimintatavoista, se voi ajoittua tai sijoittua nykyisestä poikkeavasti, tai edellyttää uudenlaisiin riskeihin varautumista (esim. matkailu, metsätalous).

3. Tarkemmat huomionne suunnitelman visiosta ja päämääristä (Luvut 2.3 ja 2.4)

Suunnitelmassa esitetty visio on hyvä ja kuten suunnitelmassa on todettu, visiolla pyritään siihen, että vääjäämätön ilmastonmuutos ei heikennä luonnon, ihmisten ja yhteiskunnan hyvinvointia ja turvallisuutta. Suunnitelmassa on selkeästi esillä kehittävä ote osana ilmastonmuutokseen sopeutumista. Toimenpiteiden vaikuttavuus on keskeistä, kun pyritään hallitsemaan ilmastonmuutoksesta aiheutuvat haasteet muuttuvassa maailmantilanteessa. Satakuntaliitto kiinnittää tässäkin yhteydessä huomiota riittäviin resursseihin ja siihen, että ennakoiva varautuminen ei ole mahdollista ilman riittäviä resursseja. Resurssitarvetta mm. lisähenkilöstön osalta on tarve vielä tarkistaa osana suunnitelman jatkotyöstöä. Vallitseva maailmantilanne asettaa tähän oman lisähaasteensa.

4. Näkemyksenne teemasta 'Kansallisen tason strateginen suunnittelu ja ennakointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Kuntien, maakuntien liittojen sekä muiden aluetoimijoiden osallistuminen sopeutumistyöhön on välttämätöntä. Siksi on tärkeää, että kansallisten viranomaisten toiminnalla pyritään vahvistamaan laajasti alue- ja kuntatoimijoiden valmiuksia ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

5. Näkemyksenne teemasta 'Kokonaisturvallisuus ja yleinen huoltovarmuustyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

On hyvä, että sopeutumistyön perustaksi on huoltovarmuuden periaatteen lisäksi tunnistettu kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen, ja kansalaisten yhteistyönä. Se mahdollistaa uudenlaisten, ei-sotilaallisten uhkien käsittelyn ja pitkäjänteisen ennakoinnin ja samalla osallistaa kaikki yhteiskunnan toimijat sekä tukee tiedonvaihtoa ja yhteistoimintaa, joka voidaan ulottua myös haja-asutusalueille. Esimerkiksi liikenneinfran kansallinen ja alueellinen kestävyys, kunto ja kattavuus on tärkeää varmistaa.

Sopeutumis suunnitelmassa on tunnistettu riskiksi äkilliseen hoidontarpeen nousuun vastaaminen esimerkiksi helleaaltojen aikana (luku 2.5.6). Maaseutualueiden väestö ikääntyy, ja on haavoittuvaista ilmastonmuutoksen seurauksille samalla kun alueiden resurssit ylläpitää sopeutumista tukevia palveluita vähenevät. Kokonaisturvallisuuden perustella rakennettu toimintamalli voi joiltain osin vastata tähän tilanteeseen. Viimekädessä kuitenkin viranomaistoiminnalla tulee varmistaa kriittiset toiminnot. Samalla tulee muistaa ennakoivan alueidenkäytön suunnittelun merkitys osana kokonaisturvallisuutta ja yleistä huoltovarmuustyötä.

6. Näkemyksenne teemasta 'Ruoka- ja ravitsemusturva' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Teemassa on nostettu esille maataloustuotannon monipuolistaminen ja tämä on äärimmäisen tärkeää, kun vastataan ilmastonmuutoksesta syntyviin haasteisiin. Myös luonnon monimuotoisuuden merkityksen tärkeys on otettu huomioon osana ruoka- ja ravitsemusturvan turvaamista koskevia sopeutumistoimia.

7. Näkemyksenne teemasta 'Infrastruktuuri ja rakennettu ympäristö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Liikenne- ja viestintäinfrastruktuuria koskien luvussa 2.5.4.2 on tavoitteeksi asetettu liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin haavoittuvuuden tunnistaminen vuoteen 2026 mennessä ja tavoitteeksi on asetettu infrastruktuurin ilmastokestävyyden vahvistaminen vuoteen 2030 mennessä. Haavoittuvuuksien tunnistaminen on tärkeää. Toimiin tulee ryhtyä jo nyt tiedossa olevan korjausvelan osalta koskien liikenne- ja viestintäinfrastruktuuria. Esimerkiksi liikenneinfran korjausvelkaa tulee saada vähennettyä mahdollisimman nopealla aikataululla. Näin toimien voitaisiin nopeuttaa varautumista sään ääri-ilmiöistä johtuviin häiriöihin, mutta ennen kaikkea ilmaston lämpenemisestä ja sademäärien muutoksista johtuviin muutoksiin.

Luvun viimeisessä kappaleessa metsäautoteiden ja yksityistieverkoston kulkukelpoisuus on tunnistettu kriittiseksi erityisesti maa- ja metsätalouden tuotantoketjuille. Tekstissä mainitaan vain metsä- ja yksityistieverkosto. Myös sorapintaisilla yhdysteillä on samat ongelmat. Kohtaa tulisi laajentaa koskemaan kokonaisuudessaan alempiasteista tieverkkoa. Alempiasteinen tieverkko on huomattavan kriittinen erityisesti maatalouden elintarvikeketjun osalta.

Alempiasteisen tieverkon merkitys on erittäin suuri muun muassa puu- ja energiahuollon, vakituisen asutuksen, maa- ja metsätalouden ja muidenkin elinkeinojen turvaamisessa. Lisäksi alemman asteisella tieverkolla on tärkeä rooli huoltovarmuuskriittisten sekä yhteiskunnan kannalta keskeisten toimintojen kuten palo- ja pelastustoiminnan, maanpuolustuksen, sosiaali- ja terveystalouden sekä postin toiminnan osalta.

Satakuntaliitto pitää erittäin hyvänä, että rakennettua ympäristöä koskevassa luvussa 2.5.4.3 on tavoitteessa 8 nostettu toimenpiteenä 8.3. esille seuraavaa: Kartoitetaan alueidenkäytön suunnittelussa lähtötietoina tarvittavat seudullisesti merkittävät ekologiset yhteydet. Lisäksi Satakuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että seudullisesti merkittävät ekologiset yhteydet tulee kartoittaa valtakunnallisesti ja mukaan tulee liittää myös näkemys valtakunnallisesti merkittävistä luonnon ydinalueista. Ekologiset verkostot ja ydinalueet tulee ottaa huomioon eri suunnittelutasoilla (Valtakunnallinen, maakunnallinen, kuntataso).

Energiainfrastruktuurin ja teollisuuden (luku 2.5.4.4) osalta on tärkeää huomioida, että ilmastonmuutoksen seuraukset energiajärjestelmään riippuvat olennaisesti siitä, miten järjestelmä muuttuu meneillään olevan vihreän energiamurroksen seurauksena. Uusiutuvien energialähteiden, erityisesti tuuli- ja aurinkoenergian, osuuden kasvu sähköntuotannossa lisää myös säästä johtuvaa tuotannon vaihtelua. Tästä syystä on tärkeää myös huomioida uusiutuvan energian tuotannon yhteyteen kehitettävä vedyn tuotanto ja muu energianvarastointi ja jakelu, ja siinä tarvittavan varautuminen ilmastonmuutokseen sekä energiaiinfrastruktuurin rakentamisesta aiheutuva vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ja luontokatoon.

8. Näkemyksenne teemasta 'Kuivuusriskien hallinta, luonnonvarojen käyttö ja hoito, luonnon monimuotoisuus ja luontopohjaiset ratkaisut' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Kuivuusriskien hallinta (luku 2.5.5.1) on äärimmäisen tärkeää muun muassa yhdyskuntien toimivuuden kannalta. Alueet eroavat ominaispiirteisiinsä perustuen toisistaan ja on hyvä, että tavoitteessa 10 toimenpiteessä on nostettu esille alueellinen varautuminen. Kuivuusriskien hallintaan liittyen tekstiä on tarpeen täydentää pohjavesialueiden käyttöä koskien.

Luvussa 2.5.5.2 Luonnonvarojen käyttö ja hoito on keskitytty uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön. Teemassa olisi hyvä ottaa huomioon myös maa- ja kiviainesvarat ja miten niiden käyttö linkittyy kuivuusriskien hallintaan esim. pohjavesialueita koskien tai metsäalueiden käyttöön.

Metsien terveydentilaan liittyen on nostettu esille metsiin kohdistuva tuhoriski ilmaston muuttuessa. Osana metsätalouden ilmastonmuutosta koskevia sopeutumistoimia on hyvä kiinnittää huomiota myös metsien puulajiston monipuolistamiseen osana sopeutumistoimia.

Luonnon monimuotoisuutta on käsitelty luvussa 2.5.5.3. Luonnon monimuotoisuus. Luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen ja turvaaminen on äärimmäisen tärkeää koskien Suomen luonnon sopeutumista ilmastonmuutokseen ja osana luonnon tuottamia ekosysteemipalveluita. Satakuntaliitto toteaa, että toimenpiteissä on nostettu esille tärkeitä kokonaisuuksia. Toimenpiteistä puuttuu kuitenkin merkittäviä ekologisia yhteyksiä koskeva toimenpide, vaikka ekologisten yhteyksien olemassaolo ja toimivuus on äärimmäisen tärkeää koskien luonnon ilmastonmuutokseen sopeutumista. Toimenpiteisiin tulee lisätä valtakunnallisesti ja ylimaakunnallisesti merkittävien ekologisten yhteyksien ja luonnon ydinalueiden kartoittaminen. Ekologiset verkostot ja ydinalueet tulee ottaa huomioon eri suunnittelutasoilla (Valtakunnallinen, maakunnallinen, kuntataso). Tätä aihepiiriä on sivuttu myös rakennettua ympäristöä koskevassa luvussa 2.5.4.3 tavoitteen 8 toimenpiteenä 8.3. Luonnon monimuotoisuutta koskevaa toimenpideluetteloa tulee täydentää edellä todetulta osin.

9. Näkemyksenne temasta 'Terveyden suojelu ja edistäminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Terveyden suojelua ja edistämistä koskien tavoitteeksi on asetettu helteen terveyshaittojen tunnistaminen erityisesti kaupunkien lämpösaarekealueilla ja niihin sopeutuminen eri hallinnonaloilla. Seurantamittareissa on mainittu mm. alue- ja kaupunkisuunnittelu. Hyvinvointialueiden yhteistyö etenkin kuntien alueiden käytön suunnittelun kanssa on tärkeää ja tätä tulee määrätietoisesti kehittää osana ilmastonmuutokseen sopeutumista.

10. Näkemyksenne temasta 'Kulttuuriperinnön ja –ympäristön suojelu' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Kulttuuriperintöä ja -ympäristön suojelua koskevassa luvussa on todettu, ettei toistaiseksi ilmastonmuutoksen vaikutuksista kulttuuriperintöön ja kulttuuriympäristöihin ole saatavilla riittävästi tietoa. Viime vuosien ilmasto-olosuhteissa tapahtuneiden muutosten myötä on kuitenkin todettava, että kulttuuriympäristön hoito- ja huoltovälit ovat lyhentyneet, joten kulttuuriperinnön hoitoon kohdistuvan rahoituksen määrää tulisi korottaa.

11. Näkemyksenne temasta 'Alue- ja kuntatason ilmatoriskien hallinta' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Alueilla ja kunnilla on merkittävä rooli sopeutumisessa, sillä suuri osa käytännön sopeutumistoimenpiteistä tehdään paikallisella ja alueellisella tasolla. Ilmastonmuutoksen sopeutumistoimintaa koskevat vastuut ja toimintaketjut ovat osittain monipolvisia, minkä erityisesti kunnat ja alueviranomaiset ovat kokeneet haasteeksi. Hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa tarve roolien selkeyttämiselle ja yhteistyölle hyvinvointialueiden ja kuntien ja muiden aluetoimijoiden välillä korostuu.

Maakuntakaavat ovat keskeisiä maankäytön suunnitelmia, jotka mahdollistavat luonnollisesti myös ilmastonmuutoksen sopeutumiseen liittyvien teemojen käsittelyn alue- ja kuntatasolla. Satakuntaliitto pitää tärkeänä, että maakuntakaavoituksen roolia ilmastonmuutoksen

sopeutumissuunnitelmassa voisi edelleen korostaa, koska ne ovat ohjeena yleis- ja asemakaavojen laadinnassa ja välittävät myös valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden näkökulmia sekä kattavat yhdessä koko maan.

Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvan maakuntakaavoituksen ohella Satakuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että aluetason ilmatoriskien hallinnassa ja ilmastomuutokseen sopeutumisessa maakuntien liitot edistävät aluekehityslain (756/2021) 17 §:n mukaisesti luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja ilmastomuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista ja laadukkaan elinympäristön tilaa koskevan suunnittelun yhteistyötä sekä vastaavat suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa. Maakuntien liittojen rooli ja mahdollisuus edistää alueellista yhteistyötä ja koordinoitua on syytä nostaa esille osana ilmastomuutoksen sopeutumistoimien edistämistä. Maakuntien liitot toimivat kuntien tarpeellisenä apuna ja tukena, sillä monissa kunnissa on vielä puutteita ilmastomuutokseen liittyvästä osaamisesta ja ennen muuta työhön käytettävistä resursseista.

Resurssien puute on tunnistettu yhdeksi keskeiseksi alue- ja kuntatason sopeutumistyön vauhdittamista rajoittavaksi tekijäksi. Varsinaisen ilmastomuutokseen sopeutumistoiminnan kehittäminen on perustunut pitkälti hankkeisiin ja vähäisiin resursseihin, mikä on hankaloittanut erityisesti alueellisen ja paikallisen sopeutumistyön suunnittelua ja toteutusta. Sopeutumistyö edellyttää pitkäjänteisyyttä ja perehtyneisyyttä alueen erityispiirteisiin ja muun muassa maakuntien liitoille tulee varata erillisiä rahoitusta alueellisen yhteistyön ja koordinoinnin edistämiseen sekä aluekehityslain 17 §:n mukaisesti ilmastomuutokseen sopeutumiseen liittyviin edistämistehtäviin.

Rahoituslähteitä ilmastomuutokseen sopeutumista koskevien toimien edistämiseen on nykyisellään varsin rajatusti ja lisärahoituslähteiden kehittäminen on tarpeen jatkossa. On tärkeää, että käynnistyneellä rakennerahastokaudella myös Euroopan aluekehittämisrahaston (EAKR)-rahoitusta osataan hyödyntää ilmastomuutokseen sopeutumisen ja katastrofiriskien hallinnan edistämiseksi alue- ja paikallistasolla.

Sopeutumissuunnitelmassa mainitaan, että sen toimeenpanoa tukemaan valmistellaan 2023 alkaen ehdotus strategiseksi EU LIFE –hankkeeksi, johon määritellään toimeenpanon kannalta keskeiset alueet, joiden pohjalta koordinaattoritaho valmistelee partnerien ja täydentävien hankkeiden kanssa hankekokonaisuuden. Satakuntaliitto toivoo valmisteltavan hankkeen kohdistuvan kattavasti kaikille alueille.

12. Näkemyksenne teemasta 'Tietopohjan vahvistaminen ja tiedon jalkauttaminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Alueellisen ja paikallisen ilmastotiedon suurpiirteisyyttä ja puutteet tiedon jalkauttamisessa vaikeuttavat sopeutumisen suunnittelua. Yleistä ilmastomuutostietoa on saatavilla runsaasti, mutta paikallista, toimialakohtaista ja ratkaisukeskeistä soveltavaa tietoa tai asiantuntijuutta ei ole kaikilta osin ollut saatavilla.

Keskeisiksi kehittämistarpeiksi ensimmäisen kansallisen sopeutumissuunnitelman (MMM, 2014) väliarvioinnissa nostettiin tietoisuuden lisääminen sää- ja ilmatoriskeistä ja sopeutumismahdollisuuksista, sopeutumiseen liittyvien roolien ja vastuiden selkeyttäminen sekä koordinaation varmistaminen. Lisäksi todettiin, että toimialakohtaista ohjausta sekä työkaluja ja opastusta erityisesti alueellisille ja paikallisille toimijoille tulisi kehittää.

13. Näkemyksenne teemasta 'Viestintä ja vuorovaikutus' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Viestintä ja vuorovaikutus osana ilmastonmuutokseen liittyvien toimien edistämistä on tärkeää, mutta myös tämän teeman osalta on haasteena resurssien vähäisyys. Ilmasto-opas.fi-sivusto on hyvä viestintäkanava hyvien käytäntöjen levittämiseksi. Myös alueellista viestintää ja vuorovaikutusta tulee lisätä. Yksi hyvä esimerkki mahdollisesta alueellisesti viestintäkanavasivustosta on Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ylläpitämä Lounais-Suomen oma ympäristöpalvelu -sivusto, YmpäristöNyt (Ympäristö NYT | Lounais-Suomen ympäristöpalvelu (ymparistonyt.fi)). Tämänkaltaisia sivustoja osana ELYjen toimintaa olisi hyvä kehittää tulevaisuudessa myös ilmastonmuutoksen sopeutumisen näkökulmasta alueellisella tasolla.

14. Näkemyksenne teemasta 'Kansainvälinen yhteistyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Globaali vastuu ilmastonmuutokseen sopeutumisessa on tärkeää ja kansainvälinen yhteistyö on olennaista teeman osalta. Osana kansainvälistä yhteistyötä on hyvä kiinnittää huomiota myös ekosysteemien toimintaan ja miten globaalit viher- ja siniyhteydet pystyvät sopeutumaan ilmastonmuutoksen haasteisiin ja samalla myös ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyviin toimiin.

15. Näkemyksenne teemasta 'Sopeutumisen seuranta ja arviointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Satakuntaliitto toistaa tässä yhteydessä vastauksessa 11 esittämät näkökannat maakuntien liittoja koskien:

Maakuntakaavat ovat keskeisiä maankäytön suunnitelmia, jotka mahdollistavat luonnollisesti myös ilmastonmuutoksen sopeutumiseen liittyvien teemojen käsittelyn alue- ja kuntatasolla. Satakuntaliitto pitää tärkeänä, että maakuntakaavoituksen roolia ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelmassa voisi edelleen korostaa, koska ne ovat ohjeena yleis- ja asemakaavojen laadinnassa ja välittävät myös valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden näkökulmia.

Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvan maakuntakaavoituksen ohella Satakuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että aluetason ilmatoriskien hallinnassa ja ilmastomuutokseen sopeutumisessa maakuntien liitot edistävät aluekehityslain (756/2021) 17 §:n mukaisesti luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista ja laadukkaan elinympäristön tilaa koskevan suunnittelun yhteistyötä sekä vastaavat suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa. Maakuntien liittojen rooli ja mahdollisuus edistää alueellista yhteistyötä

ja koordinointia on syytä nostaa esille osana ilmastonmuutoksen sopeutumistoimien edistämistä. Maakuntien liitot toimivat kuntien tarpeellisenä apuna ja tukena, sillä monissa kunnissa on vielä puutteita ilmastonmuutokseen liittyvästä osaamisesta ja ennen muuta työhön käytettävistä resursseista.

Resurssien puute on tunnistettu yhdeksi keskeiseksi alue- ja kuntatason sopeutumistyön vauhdittamista rajoittavaksi tekijäksi. Varsinaisen ilmastonmuutokseen sopeutumistoiminnan kehittäminen on perustunut pitkälti hankkeisiin ja vähäisiin resursseihin, mikä on hankaloittanut erityisesti alueellisen ja paikallisen sopeutumistyön suunnittelua ja toteutusta. Sopeutumistyö edellyttää pitkäjänteisyyttä ja perehtyneisyyttä alueen erityispiirteisiin ja muun muassa maakuntien liitoille varata erillisrahoitusta alueellisen yhteistyön ja koordinoinnin edistämiseen sekä aluekehityslain 17 §:n mukaisesti ilmastonmuutoksen sopeutumiseen liittyviin edistämistehtäviin.

Ilmastolain mukaisesti sopeutumis suunnitelman toimet velvoittavat ensisijaisesti valtion viranomaisia, ja jokainen ministeriö on vastuussa suunnitelman toteuttamisesta ja toimeenpanosta omalla hallinnonalallaan. Huolimatta edellä todetusta, on maakuntien liittojen rooli ja merkitys osana sopeutumis suunnitelman edistämistä merkittävä ja tämä tulee ottaa huomioon sopeutumis suunnitelman jatkovalmistelussa.

16. Näkemyksenne luvun 2.5.13 lisäselvitystä vaativista toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Osaamisen kehittäminen ilmastonmuutoksen sopeutumisen osalta on tärkeä osa niin maakuntien liittojen kuin kuntien toimintaan. Satakuntaliitto toivoo, että maakuntien liittojen rooli kuntien keskinäisen vuorovaikutuksen ja osaamisen kehittämisessä otetaan huomioon osaamisen kehittämiseen liittyvässä lisävalmistelua vaativissa toimenpiteissä.

17. Miten arvioisitte suunnitelman toimenpiteiden vastuuttamista? Mahdolliset toimenpidekohtaiset ehdotuksenne toteuttajien lisäämiseksi tai poistamiseksi?

Kuten Satakuntaliitto totesi vastauksessa numero 15, ilmastolain mukaiset sopeutumis suunnitelman toimet velvoittavat ensisijaisesti valtion viranomaisia, ja jokainen ministeriö on vastuussa suunnitelman toteuttamisesta ja toimeenpanosta omalla hallinnonalallaan. Huolimatta edellä todetusta, on maakuntien liittojen rooli ja merkitys osana sopeutumis suunnitelman edistämistä merkittävä ja tämä tulee ottaa huomioon sopeutumis suunnitelman jatkovalmistelussa. Tähän liittyy myös resursseja ja rahoitusta koskevia haasteita, jotka tulee myös ottaa huomioon osana tavoitteita ja toimenpiteitä.

18. Millaisena näette oman organisaationne tai edustamanne tahon roolin sopeutumis suunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamisessa?

Maakuntien liitoilla on tärkeä rooli alue- ja kuntatason ilmastoriskien hallinnassa niin aluekehittämisen kuin maakuntakaavoituksen kautta. Myös merialuesuunnittelun ja liikennejärjestelmäsuunnittelun rooli osana ilmastonmuutokseen sopeutumista on hyvä huomioida. Esimerkiksi vuonna 2021 Satakuntaliiton maakuntavaltuuston hyväksymän Satakunta-strategian 2050 mukaisen kehittämistoiminnan lähtökohtana ovat vastuullinen toimintatapa sekä

ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen huomiointi. Satakunta-strategian tavoitteena on vahvistaa maakunnan elinvoimaa siten, että ilmastonmuutoksen huomiointi luo vastuulliselle elinkeinoelämälle ja yhteiskunnalle mahdollisuuksia sekä osaamista kestäväan uusiutumiseen.

Maakunnan liittojen sopeutumistyöhön ja strategiaan suunnitelmiin keskittyneen tarkastelun perusteella sopeutumistyö ja sitä koskevat suunnitelmat ovat maakunnissa varsin eri vaiheissa. Ilmastonmuutoksen hillintä ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen edistäminen ovat aluekehityslain (756/2021) mukaan osa alueellista kehittämistä ja maakunnan liittojen tehtäviä. Sopeutumista voidaan edistää myös maakuntakaavoituksessa, joka maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) nojalla kuuluu maakunnan liittojen tehtäviin. Maakuntaliittojen ilmastotyö on useimmissa maakunnissa toistaiseksi keskittynyt ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumistyöhön ollaan vasta tarttumassa.

Sopeutumis suunnitelman tausta-aineistossa Suomen ilmastopaneelin raportti 2/2021 - Ilmastonmuutokseen sopeutumisen ohjaukskeinot, kustannukset ja alueelliset ulottuvuudet todetaan maakuntien hakeneen rahoitusta tai aktiivisesti ottaneen osaa hankkeisiin, joissa sopeutumisen teemoja käsitellään. Moni maakunta kertoi aikovansa käynnistää sopeutumisen suunnittelun tai muuten ottavansa sopeutumisen asialistalle syksystä 2021 lähtien. Satakuntaa koskevassa osuudessa sopeutumistyötä Satakunnassa kuvataan reaktiiviseksi, ja tunnistetaan tarve päästä suunniteltuun, proaktiiviseen sopeutumistyöhön. Raportissa tunnistettiin myös tarve saada maakuntaan lisää työvoimaa ilmastonmuutokseen liittyviin tehtäviin. Sopeutumisen tarkastelun osalta Satakunnassa ei nyt ole suunnitelmia maakunnan liitossa.

19. Tarkemmat huomiot vaikutustenarvioinnista (Luku 2.6)

Suunnitelmassa käsitellään ilmastonmuutoksen sopeutumiseen liittyvien toimien vaikutuksia suppeasti. Toisaalta kyseisessä luvussa todetaan, että ilmastonmuutoksen sopeutumiseen liittyvä vaikutusten arviointi on erityisen tärkeää ja haasteellista niiden moni- ja laaja-alaisen, pitkäkestoisen ja syvällisen vaikuttavuuden vuoksi. Lisäksi todetaan, että suunnitelman sisältämien politiikkatoimien vaikutuksia on tarkasteltava tarkemmin niiden toimeenpanon valmistelun yhteydessä.

Ottaen huomioon lain viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (8.4.2005/200) suunnitelmaluonnoksen jatkovalmistelussa on hyvä selvittää tarve täydentää suunnitelmaa ottaen huomioon kyseisen lain 2 ja 3 §:t.

20. Muut huomiot suunnitelmaluonnoksesta.

Satakuntaliitto toivoo, että kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelman jatkokehittelyssä otetaan maakuntien liitot ja niiden välinen yhteistyö vahvemmin huomioon. Myös alueelliset erityispiirteet ja tarve alueellisiin sopeutumistoimenpiteisiin on syytä huomioida nyt tehtyä tarkemmin suunnitelman jatkovalmistelussa.

Yleisesti ottaen suunnitelmassa tulisi kiinnittää enemmän painotusta myös päätöksentekijöiden ja yksilötason toimintaan. Tämä on tärkeää mm. tekojen vaikuttavuuden ja motivoinnin näkökulmasta.

Suunnitelman tausta-aineistot, jotka koskevat ilmastonmuutoksen riskejä ja haavoittuvuuksia Suomessa sekä alueellisia ominaispiirteitä ja haavoittuvuuksia Suomessa, ovat laadukkaita ja hyödyllisiä aineistoja ilmastonmuutoksen sopeutumista koskevan työn edistämässä ja kehittämässä esimerkiksi alueellisella tasolla. Muutoinkin laadittu suunnitelmaluonnos on sisällöltään selkeä ja laajoja kokonaisuuksia huomioonottava. Lausuntojen kautta saatava palaute auttaa kehittämään suunnitelmasta asiakirjan, jota on mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa aktiivisesti pyrittäessä hallitsemaan ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelmaan liittyvää toimintakehikkoa.

Savola Anne
Satakuntaliitto - Alueiden käytön toimiala